

A Vértes történelmi emlékhelyei 70 évvel a 2. világháború vége után

A Vértesi Erdő Zrt. műemlék-rekonstrukciós programja

1944 nyarán a németek és szövetségeseik a Kelet-Kárpátok hegyvonulatai között megerősített védvonalat építettek ki, hogy Magyarország védelmét biztosítsák, de I. Mihály román király letartóztatta Ion Antonescut és átállt a szovjet oldalra, teret nyitva dél felől a II. ukrán front csapatainak. Azok átkeltek a Dunán, dél és észak felől egyaránt, így éppen a Vértesnél zárták be a gyűrűt Budapest körül december 24-én.

A Vértes igen szabdalt és jól védhető terepe miatt a szovjet csapatok nagy erőket vonultattak fel. A Mór-Környe vonalon, a hegység északi lábánál mélységi tagozódásban ásták be magukat. Az itt lévő német és magyar alakulatokat egy lovas hadosztállyal erősítették meg, akik igen nehéz körülmények között 50-60 cm-es hóban, mínusz 30 °C-ban sikeresen szorították délebbre a szovjeteket. Sokszor fától fáig való közelharccal, szuronyrohammal és kézigránatokkal. Ennek egyik kiemelkedő eseménye volt, amikor a Csákvár fölé hajló Kotló hegyet felszabadították január 17-én, és egészen a Vértes déli lábáig nyomultak, azonban körülöttük a szovjetek bezárták a gyűrűt és hatalmas túlerővel felmorzsolták a huszárokat, akik kb. 550 halottat hagytak hátra, és csupán 12-en jutottak vissza a magyar alakulatokhoz. Ezek a magyar áldozatok, akik parancsot teljesítve, magyar földön haltak meg, egészen 2013-ig nem kaptak méltó emlékhelyet. Ezeknek a hősi halált halt áldozatoknak az emlékére állított a Vértesi Erdő Zrt. kettős keresztet, melyet *Semjén Zsolt* miniszterelnök-helyettes avatott fel. Az erdőgazdaság minden évben nagyszabású megemlékezést tart, és egyre nagyobb számban látogatják az emlékművet.

A szovjetek a Vértes elfoglalásakor már teljesen felderített területre érkeztek, hiszen 1944 augusztusában repülőről 10 férfi és 2 nő rádiós felderítőt dobtak le a hegységbe, akik először a – később megtalált – földbe vájt kunyhóba, majd a bevonulás elől elbujdosott csákerényi leventéken rajtaütve elfoglalták a Házivágási vadászházat. Élelmiszerhiány miatt egyik téli éjszaka elkötötték *Zimmermann Mibály* kápolnapusztai er-

Majk – Celli Szűz Mária-kápolna

dész szarvasmarháját, aki a friss havon lévő nyomokon elment a vadászházig, majd az idegeneket látva, jelentette a gánti előjárásának. Azok elindultak páncélautóval és id. *Právetz Antal* erdész felvezetésével, majd tűzharcba keveredtek a – köznyelven – partizánokkal. Az összeütközésben az ukrán parancsnok súlyos mellkasi lövést szenvedett, majd a németeknek kihallgatásra átadott fogságából megszökve átjutott a frontvonalon a saját csapatához. Ezért, amikor 1945. március 16-án megindult a szovjetek támadása, ennek a parancsnoknak az utasítására, bosszúból, a kápolnapusztai Zimmermann erdészt és fiát, valamint a falu összes 15 év feletti férfilakosát kivégezték. Erre a tragédiára emlékezve hozta rendbe a Vértesi Erdő Zrt. a kápolnapusztai temetőben az áldozatok és a katonák sírjait. Gánti közység Önkormányzatával közösen minden évben tart megemlékezést az erdőgazdaság és egyre több lakos segíti a történelmi kutatásokat is.

A 2. világháború után megindult a Vértesben, az egykori uradalmi kastélyok, kápolnák széthordása és lebontása is. A csákvári Esterházy-kastélynak csak a tetőszerkezetét vették le. A majki Esterházy-kastélyt pedig elfoglalták. Az Esterházy család Majkról Bécsbe menekült, az itt maradt lányuk, *gróf Esterházy Mónika* az erdészetnél fogathajtó munkás lett. Az ő javaslatára a Majkon lévő Celli Szűz Mária-kápolnát szerszám-tárolóvá minősítették, a keresztet levették, így épységben megmaradhatott. Jelenleg a Vértesi Erdő Zrt. a kezelője a kápolnának, és az erdőgazdaság, a műemlék-rekonstrukciós programjának keretében vállalta az épület felújítását. A kis barokk kápolnát június 20-án, nagyszabású rendezvény keretében *Spányi Antal* püspök úr áldja meg.

Sárainé Illés Edina
Vértesi Erdő Zrt.

A kápolnapusztai temető